

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАМІНСЬКА ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 332.12 (477)

**МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Спеціальність 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Луцьк – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Луцькому національному технічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Вахович Ірина Михайлівна,
Луцький національний технічний університет
Міністерства освіти і науки України,
директор навчально-науково-виробничого
інституту економіки та управління.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Козоріз Марія Андріївна,
Інститут регіональних досліджень НАН України,
завідувач відділу соціально-економічних і правових
проблем розвитку підприємництва (м. Львів);

доктор економічних наук, професор
Семенов Василь Федорович,
Одеський державний економічний університет
Міністерства освіти і науки України, завідувач
кафедри регіональної економіки та екології.

Захист дисертації відбудеться «23» лютого 2009 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.074.03 в Луцькому національному технічному університеті МОН України за адресою: 43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Луцького національного технічного університету МОН України за адресою: 43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75.

Автореферат розісланий «22» січня 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Л. Галушак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку України, у значній мірі спричинені нерівномірністю розвитку її регіонів, низьким рівнем ефективності просторової структури економіки, суттєвою диференціацією рівня життя населення в регіонах країни, створюють передумови для соціальної напруги в суспільстві, загрожують територіальній цілісності держави та стримують динаміку її соціально-економічного розвитку. Природа таких проблем нами вбачається, насамперед, у відсутності стимулів до нарощування та ефективного використання фінансового потенціалу регіонів держави, що вимагає теоретико-методологічного обґрунтування механізмів забезпечення фінансової спроможності регіонів підвищувати соціально-економічний розвиток, нарощувати конкурентні переваги, ефективно використовувати ресурсний потенціал.

Вагомий внесок у формування механізмів фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів внесли провідні вчені-економісти: О.Барановський, Й.Бескид, М.Бутко, І.Вахович, О.Василик, В.Геєць, З.Герасимчук, Б.Данилишин, М.Долішній, С.Дорогунцов, А.Єпіфанов, М.Єрмошенко, Т.Заяць, М.Карлін, М.Козоріз, І.Лукинов, І.Луніна, А.Мельник, В.Онищенко, В.Опарін, К.Павлюк, Л.Петкова, С.Писаренко, Ю.Пітюренко, В.Поповкін, І.Сало, В.Семенов, Р.Слав'юк, Д.Стеченко, М.Хвесик, Є.Хлобистов, Л.Черчик, О.Чмир, М.Чумаченко, Ф.Ярошенко, С.Юрій та багато інших. Увага дослідників акцентується, в основному, на бюджетному потенціалі регіону, як факторі соціально-економічного розвитку, з'ясуванні недоліків міжбюджетних відносин та необхідності їх трансформації, механізмах підвищення інвестиційної привабливості регіону. Проте залишаються відкритими ряд проблем, спричинених значною централізацією фінансових ресурсів в управлінні соціально-економічним розвитком регіону, незацікавленістю територій у результативному їх використанні, відсутністю стимулів до виявлення резервів і нарощення фінансового потенціалу, що зумовлює актуальність наукових досліджень з питань забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону як іманентної характеристики фінансової самодостатності, результативності та стабільності розвитку і вимагає активації теоретичних та практичних пошуків розв'язання даної проблеми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Основні положення дисертаційної роботи мають зв'язок із завданнями, визначеними «Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2015 року» (Постанова Кабінету Міністрів України №1001 від 21 липня 2006 року), «Концепцією державної регіональної політики» (Указ Президента України від 25 травня 2001 року №341/2001). Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної держбюджетної теми Луцького національного технічного університету «Механізми реалізації політики сталого розвитку регіону» (номер державної реєстрації 0106U000610), де особисто автором розроблено методіку діагностики фінансової спроможності регіону та запропоновано механізми її забезпечення (довідка № 1279-А-15-25 від 25.06.08 р.).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає у розробці теоретико-методологічних і прикладних засад підвищення рівня соціально-

економічного розвитку регіонів України на основі формування механізмів забезпечення їх фінансової спроможності.

Досягнення мети дослідження зумовило необхідність визначення і розв'язання таких основних завдань:

- визначити концептуальні засади фінансової спроможності регіону, як умови забезпечення його соціально-економічного розвитку, з метою встановлення її змістових визначальних характеристик;
- встановити сутність та значення механізму забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону;
- сформувати методологічні підходи до діагностики фінансової спроможності регіонального розвитку;
- провести діагностику фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України з метою виявлення резервів її нарощення;
- визначити стратегічні орієнтири забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України;
- розробити інструментарій стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів;
- обґрунтувати напрями децентралізації регіонального управління з метою підвищення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону.

Об'єктом дослідження є процес підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів України на основі формування та реалізації механізмів забезпечення їх фінансової спроможності.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні засади механізмів забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону.

У роботі з метою розробки теоретико-методологічних та прикладних засад механізмів забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону використано системний підхід, що враховує динамічну функціональну залежність між станом цілого та розвитком і збалансованістю його складових елементів, та сукупністю методів, які забезпечують його реалізацію, а саме:

- логічного узагальнення, синтезу, аналізу, порівняння, дедукції та індукції – для визначення сутності та змістових визначальних характеристик фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, визначення змісту механізму забезпечення фінансової спроможності розвитку регіону, обґрунтування суті діагностики фінансової спроможності регіону, розробки системи індикаторів для її проведення (розділ 1, розділ 2, п. 2.1);
- економіко-статистичні методи – для обробки статистичних даних при діагностуванні фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України (розділ 2, розділ 3, п. 3.2-3.3);
- моделювання – при розробці інструментарію стимулювання соціально-економічного розвитку регіону за принципами фінансової результативності, самофінансування та самоуправління шляхом оптимізації ставки оподаткування та встановлення рівня децентралізації бюджетних коштів (розділ 3, п. 3.2, 3.3);
- стратегічного аналізу – для позиціонування регіонів України за рівнями їх

фінансової спроможності соціально-економічного розвитку (розділ 2);

- програмно-цільовий метод – при розробці системи індикаторів фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, визначенні резервів її росту та інструментів реалізації, стимулюванні регіонів до нарощування фінансової спроможності (розділ 2, п. 2.1, розділ 3, п. 3.2-3.3);

- графічні, графоаналітичні та картографічні методи – для наглядного подання результатів діагностики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України, при побудові графоаналітичної моделі фінансової спроможності розвитку регіону (розділи 2-3).

Інформаційною базою дослідження були: законодавчі та нормативні акти України з питань фінансового забезпечення регіонального розвитку; аналітичні матеріали Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Державного казначейства України; наукові праці провідних вітчизняних та закордонних вчених у галузі регіональної економіки, регіональних фінансів; статистичні матеріали; аналітичні розрахунки автора, виконані в процесі проведення дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

вперше:

- розроблено концептуальні підходи до децентралізації управління соціально-економічним розвитком, як елемента удосконалення регіонального менеджменту, на основі формування моделі розподілу обсягу бюджетних коштів по вертикалі залежно від результативності їх використання на державному та регіональному рівнях, що дозволить підвищити фінансову дієздатність соціально-економічного розвитку регіону і забезпечити зацікавленість регіону у збільшенні власної фінансової бази;

удосконалено:

- понятійно-термінологічний апарат дослідження фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону шляхом її розгляду у контексті системно-ієрархічного підходу, згідно якого фінансову спроможність соціально-економічного розвитку регіону визначено як його здатність протистояти дестабілізаторам розвитку на основі забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів (як фінансова достатність), їх оптимального розподілу та ефективного використання (як фінансова дієздатність), за умови дотримання такої структури джерел фінансування, яка гарантуватиме стабільний розвиток регіону протягом тривалого періоду часу (як фінансова стійкість);

- методологічний підхід до діагностики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, який, на відміну від існуючих, дозволяє визначити рівні його фінансової достатності, дієздатності та стійкості розвитку, встановити межі фінансової спроможності і неспроможності регіону, визначити сильні (запас фінансової достатності, дієздатності та стійкості) і слабкі сторони (фінансову потребу, втрачені фінансові можливості, фінансову залежність) розвитку регіону, виявити резерви росту фінансової спроможності, що слугувало передумовою формування стратегічних пріоритетів її нарощення;

- системний підхід до формування стратегічних орієнтирів забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону на основі

типології фінансової спроможності регіону за рівнями його фінансової достатності, дієздатності та стійкості, що дозволяє диференційовано підійти до формування пріоритетних напрямів реалізації резервів нарощення фінансової спроможності різних груп регіонів, зважаючи на специфіку їх соціально-економічного розвитку;

- концептуальні підходи до розгляду механізму забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону з позицій фінансового забезпечення та фінансового регулювання, згідно яких його визначено як: систему взаємопов'язаних організаційних, фінансово-економічних, нормативно-правових, інформаційних і науково-освітніх елементів; сукупність суб'єктів фінансово-економічних відносин регіону з фінансовими взаємозв'язками між ними; спосіб функціонування суб'єктів фінансово-економічних відносин регіону; систему важелів та інструментів забезпечення фінансової достатності, дієздатності та стійкості регіонального регіону;

дістало подальший розвиток:

- класифікація видів фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону залежно від суб'єктів фінансово-економічних відносин в регіоні, які її формують (фінансова спроможність бюджету, фінансова спроможність суб'єктів господарювання, фінансова спроможність фінансово-кредитних установ, фінансова спроможність населення, фінансова спроможність державних цільових позабюджетних фондів та інвестиційна спроможність регіону);

- дослідження резервів нарощення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону шляхом їх поділу на явні та приховані резерви-ресурси та резерви-можливості, що дозволило розробити інструментарій їх залучення у процеси забезпечення регіонального розвитку;

- інструментарій стимулювання соціально-економічного розвитку регіону, який базується на оптимізації оподаткування доходів фізичних осіб, що створює додаткове джерело фінансування розвитку регіону та забезпечує підвищення рівня життя населення.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати дослідження знайшли відображення у науково-дослідній темі “Механізми реалізації політики сталого розвитку регіону”, де використані розробки з діагностики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону (акт впровадження № 1286-15-25 від 26.06.08 р.). Методологічний підхід до діагностики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, результати аналізу та оцінки фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України, стратегічні орієнтири забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, підходи до децентралізації управління соціально-економічним розвитком використано у роботі Головного управління економіки Волинської облдержадміністрації (акт впровадження №1035/02-11 від 05.09.08 р.); методика оцінки фінансової спроможності регіону, результати оцінки фінансової спроможності Волинської області, підходи до децентралізації бюджетних коштів – у роботі Головного фінансового управління Волинської облдержадміністрації (акт впровадження №1/1-18/2488 від 04.11.08 р.); результати аналізу та оцінки бюджетного потенціалу Волинської області, підходи до

децентралізації бюджетних коштів – у роботі Головного управління державного казначейства України у Волинській області (акт впровадження №01-04/72-4765 від 04.11.08 р.).

Теоретичні та методичні розробки дисертації впроваджені у навчальний процес Луцького національного технічного університету (акт впровадження №1268-А-15-25 від 24.06.08 р.), Волинського національного університету ім. Лесі Українки (акт впровадження №3/3675 від 10.11.08 р.), Волинського інституту економіки та менеджменту (акт впровадження №210 від 19.03.08 р.) при викладанні дисциплін “Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка”, “Економічна теорія”, “Державне регулювання економіки”, “Фінанси”, “Фінанси підприємства”, “Місцеві фінанси”, “Управління регіональним розвитком”.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, що викладені у дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використовуються лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача, про що вказано в переліку наукових праць, представлених в авторефераті.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях: «Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України» (м. Дніпропетровськ, 2004 р.), «Стратегічна реструктуризація регіональної економіки та соціальної сфери» (м. Вінниця, 2006 р., 2008 р.), «Фінансова система України: становлення та розвиток» (м. Острог, 2006 р.), «Перспективи та пріоритети розвитку економіки України» (м. Луцьк, 2006-2008 рр.), «Фінансові ресурси регіону: організація і управління» (м. Івано-Франківськ, 2006 р.), «Відтворення господарського комплексу регіону: методологія, механізми, інструментарій» (м. Чернівці, 2007 р.), «Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю» (м. Черкаси, 2007 р.), «Конкурентоспроможність національної економіки» (м. Київ, 2007 р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2007 р.), «Научное обеспечение реформирования экономических отношений в условиях глобализации» (м. Сімферополь, 2007 р.), «Розвиток соціально-економічних відносин в умовах трансформації економіки України» (м. Хмельницький, 2007 р.), «Організація самодостатності промислового регіону: проблеми ринку, економіки і бізнесу» (м. Луганськ, 2007 р.), «Управління регіональним розвитком в умовах глобалізації: теорія і практика» (м. Трускавець, 2007 р.), «Актуальні проблеми економіки 2007» (м. Київ, 2007 р.), «Механізм розвитку сучасних соціально-економічних систем в умовах глобалізації» (м. Хмельницький, 2008 р.), «Фінанси України» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), «Статистична оцінка соціально-економічного розвитку» (м. Хмельницький, 2008 р.).

Публікації. За результатами проведених досліджень автором опубліковано 31 наукову працю (з них – 2 монографії у співавторстві, 16 статей у фахових виданнях (у тому числі 2 – у наукових журналах, 14 – у збірниках наукових праць), 13 – у матеріалах і тезах конференцій), загальним обсягом 37,91 д.а., з яких 21,63 д.а. належать особисто автору.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів,

висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 405 сторінок комп'ютерного набору, що містить 45 таблиць (з них 23 на окремих сторінках) і 36 рисунків (з них 9 на окремих сторінках); 96 додатків на 153 сторінках; список використаних джерел налічує 197 найменувань на 17 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** дисертації обґрунтовано актуальність її теми, виділено мету, об'єкт і предмет, визначено основні завдання, викладено положення наукової новизни та практичне значення отриманих результатів.

У **першому розділі «Теоретичні засади механізму забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону»** розроблено концептуальні засади фінансової спроможності регіону як умови його соціально-економічного розвитку, обґрунтовано сутність і значення механізму забезпечення фінансової спроможності регіону, досліджено методологію її діагностики.

У дисертації проведено теоретичний аналіз сутності фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, що дозволило виділити три підходи до визначення її змісту, за якими вона розглядається як достатність фінансового потенціалу, результативність використання фінансових ресурсів і як фінансова можливість самостійно забезпечувати соціально-економічний розвиток. Результати дослідження стали передумовою формування концептуальних засад фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, в основу яких закладено її змістові характеристики: фінансову достатність, фінансову дієздатність та фінансову стійкість регіону (рис. 1).

Рис. 1. Змістові характеристики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону

Фінансова достатність регіону розглядається як збалансованість його фінансових можливостей та потреб, тобто забезпеченість регіону фінансовими ресурсами, достатніми для гарантування безперебійного та своєчасного задоволення потреб соціально-економічного розвитку. Під фінансовою дієздатністю регіону розуміється здатність суб'єктів фінансово-економічних відносин регіону оптимально розподіляти та ефективно використовувати фінансові ресурси, нарощуючи фінансовий потенціал, що забезпечує результативність фінансової політики соціально-економічного розвитку регіону та формує його конкурентні переваги. Фінансову стійкість регіону визначено як здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім негативним впливам на соціально-економічний розвиток шляхом дотримання такої структури джерел фінансування, яка забезпечуватиме стабільність розвитку у коротко- та довгостроковій перспективі.

Враховуючи виділені змістові характеристики, автором запропоновано фінансову спроможність регіону розглядати як здатність регіону протистояти дестабілізаторам соціально-економічного розвитку на основі забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів, їх оптимального розподілу та ефективного використання за умови дотримання такої структури джерел фінансування, яка забезпечуватиме стабільний розвиток у коротко- та довгостроковій перспективі.

З метою визначення джерел фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку у роботі розглянуто сутність і структуру фінансового потенціалу регіону як об'єкта дослідження фінансової спроможності. Враховуючи підходи до існуючих тлумачень, фінансові ресурси регіону визначено як сукупність нагромаджень і доходів місцевих бюджетів і територіальних позабюджетних цільових фондів, коштів населення і коштів суб'єктів господарювання, ресурсів фінансово-кредитних установ, а також залучених фінансових ресурсів зі сторони, які використовуються на економічні та соціальні цілі розвитку. Однак, для забезпечення регіонального розвитку, вагомого значення набувають фінансові резерви, котрі можуть виявитись за певних умов, і, які у єдності та взаємодії із наявними фінансовими ресурсами території, формують фінансовий потенціал соціально-економічного розвитку регіону. Визначені джерела фінансових ресурсів регіону дозволили обґрунтувати складові його фінансового потенціалу та деталізувати об'єкти дослідження фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону: фінансову спроможність бюджету регіону, фінансову спроможність суб'єктів господарювання регіону, фінансову спроможність населення регіону, фінансову спроможність фінансово-кредитних установ регіону, інвестиційну спроможність регіону, фінансову спроможність позабюджетних цільових фондів.

У роботі обґрунтована необхідність розробки механізму забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, під яким розуміється сукупність форм, методів, важелів і інструментів впливу на діяльність суб'єктів фінансово-економічних відносин регіону, спрямованих на достатнє, результативне та стабільне задоволення регіональних потреб. У структурі механізму забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону виділено такі взаємопов'язані елементи: організаційні, фінансово-економічні, нормативно-правові, інформаційні і науково-освітні. Призначення механізму забезпечення

фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону полягає у можливості кількісно і якісно впливати на процеси регіонального розвитку. Кількісний вплив такого механізму на соціально-економічний розвиток регіону проявляється через фінансове забезпечення, а якісний – на основі фінансового регулювання. Теоретичні засади такого механізму формують основу для вибору методів і інструментів забезпечення соціально-економічного розвитку регіону з позицій фінансової спроможності.

З метою дослідження особливостей соціально-економічного розвитку регіонів України, визначення причин їх низької фінансової спроможності, пошуку резервів її підвищення та формування дієвих механізмів нарощення їх конкурентних переваг, у роботі сформовано теоретико-методологічні засади діагностики фінансової спроможності регіонів. Узагальнення та систематизація поглядів вітчизняних та закордонних дослідників щодо діагностики соціально-економічного розвитку регіону та фінансової діагностики дало можливість визначити діагностику фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону як дослідницький процес, що передбачає аналіз та оцінку регіону на предмет забезпеченості його фінансовими ресурсами, визначення рівнів самофінансування та результативності використання фінансових ресурсів з метою виявлення резервів нарощування потенціалу соціально-економічного розвитку регіону та передумов підвищення його конкурентних переваг.

На основі синтезу методологічних принципів, на яких базується діагностування соціально-економічного розвитку регіону, у роботі визначено принципи діагностики його фінансової спроможності: системність, комплексність, цільова спрямованість, об'єктивність, практичність застосування, доступність та достовірність вхідної інформації, наочність та однозначність отриманих результатів. Із врахуванням цих принципів повинна проводитись діагностика фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів із застосуванням як загальнонаукових, так і спеціальних методів, а саме: факторного аналізу фінансово-економічних показників, індексного, порівняльного аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення, систематизації, ранжування, групування, рейтинговий, кореляції, екстраполяції, економіко-математичного моделювання, інші.

Напрацювання розділу дають можливість зрозуміти та структурувати фінансову спроможність соціально-економічного розвитку регіону, обґрунтувати методiku її діагностування, розробити дієві механізми її забезпечення.

У другому розділі роботи **«Діагностика фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України»** розроблено методiku, відповідно до якої проведено діагностику фінансової достатності, дієздатності, стійкості та здійснено інтегральну оцінку фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України.

Забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону вимагає проведення комплексної її діагностики, яка дозволяє встановити рівень фінансової достатності, результативності та стабільності забезпечення потреб регіону, виявити регіональні проблеми та їх причини, а також визначити резерви, напрями подолання проблемності, стимулювання до нарощування власної ресурсної

бази та ефективного її використання регіонами України. На цій основі у роботі розроблено методику діагностики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону.

Для діагностики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, у роботі використано методику багатофакторного порівняльного аналізу. З метою встановлення меж переходу від фінансової неспроможності до фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, визначення причин неспроможності та рівня впливу фінансових дестабілізаторів на регіональний розвиток запропоновано підхід, що передбачає застосування методики порівняння фактичних індикаторів із визначеною еталонною базою (пороговими значеннями показників). Усю сукупність індикаторів фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону поділено на три групи згідно напрямів проведення діагностики у розрізі суб'єктів фінансово-економічних відносин регіону. На відміну від існуючих, запропонована у роботі методика, дозволяє здійснити оцінку та виділити зони фінансової неспроможності регіону, зумовлені фінансовою недостатністю, втраченими фінансовими можливостями і фінансовою залежністю, що є слабкими сторонами соціально-економічного розвитку регіону, а також зони фінансової спроможності регіону, обумовлені запасом його фінансової достатності, дієздатності та стійкості, які визначаються як сильні сторони соціально-економічного розвитку регіону.

Для наочності отриманих результатів, запропоновано здійснити побудову графоаналітичної моделі у вигляді зображення трикутника фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, вершини якого формуватимуть вектори фінансової достатності, дієздатності та стійкості (рис. 2.). У результаті графічного відображення можна простежити взаємозв'язок між достатністю фінансових ресурсів, ефективністю їх використання та фінансовою стійкістю, а також визначити дестабілізатори соціально-економічного розвитку регіону – фінансову недостатність, втрачені фінансові можливості та фінансову залежність.

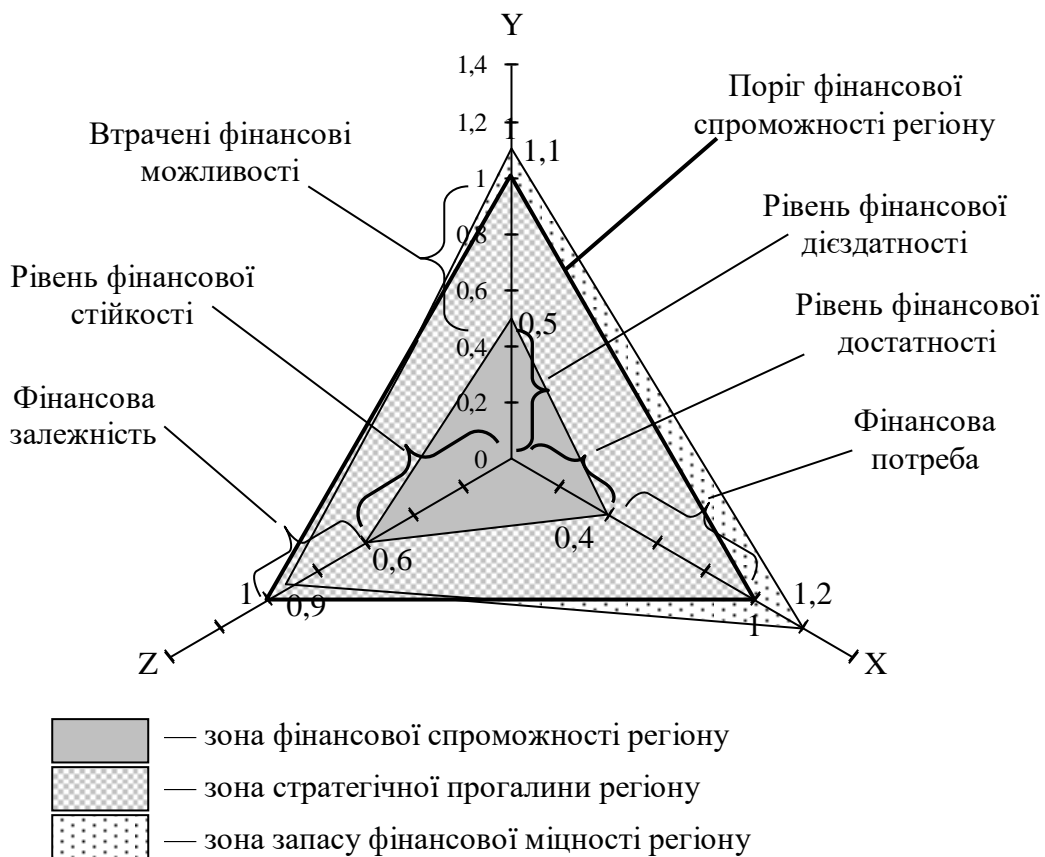
Узагальнені результати проведеної оцінки фінансової достатності розвитку регіонів України у 2000-2006 роках засвідчили низький рівень задоволення потреб соціально-економічного розвитку більшості регіонів України в результаті неоднорідної їх забезпеченості фінансовими ресурсами, що актуалізує необхідність стимулювання регіонів до нарощування фінансового потенціалу.

Нестабільність соціально-економічного розвитку регіонів України в останні роки була зумовлена низьким рівнем результативності використання їх фінансових ресурсів у процесах забезпечення регіонального розвитку, про що засвідчили результати інтегральної оцінки фінансової дієздатності розвитку регіонів України.

Виявлені у процесі діагностики диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів України, за результатами оцінки рівня їх фінансової стійкості, у значній мірі зумовлені посиленням міжрегіональної диференціації за рівнем самофінансування та самозабезпечення.

Проведена діагностика фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України дозволила виявити їх сильні та слабкі сторони. Зокрема, сильні сторони соціально-економічного розвитку, зумовлені наявністю достатнього

обсягу фінансових ресурсів для задоволення потреб регіонального розвитку (запас фінансової достатності), виявлені у п'яти регіонах (м. Київ, Дніпропетровська, Запорізька, Одеська, Харківська області). У 14-ти регіонах (Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Черкаська, Чернігівська області) сильні сторони соціально-економічного розвитку зумовлені результативним використанням фінансових ресурсів у процесі забезпечення регіонального розвитку (запас фінансової дієздатності) та у 10-ти регіонах (АРК, Вінницька, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Чернігівська області та м. Севастополь) – стабільністю та високим рівнем самозабезпечення соціально-економічного розвитку (запас фінансової стійкості).

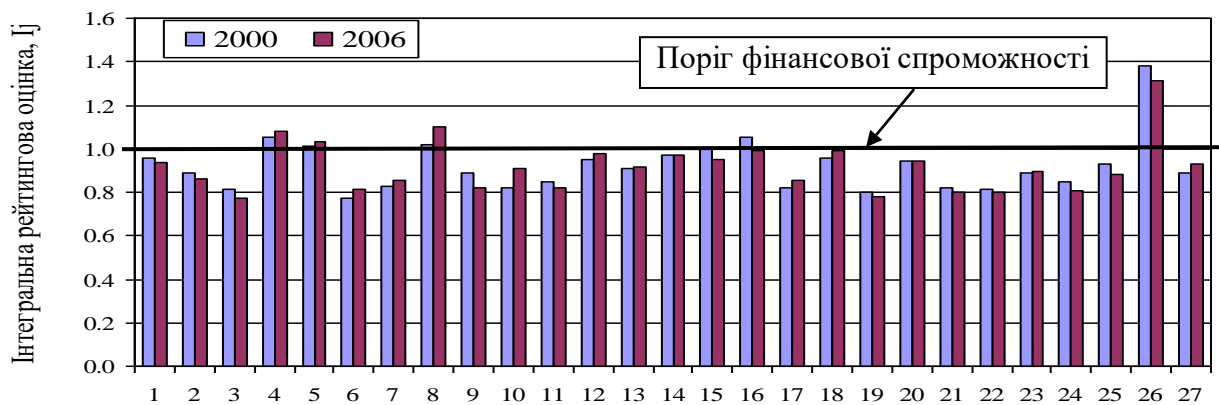
OX – вектор фінансової достатності регіону; OY – вектор фінансової дієздатності регіону; OZ – вектор фінансової стійкості регіону.

Рис. 2. Графоаналітичне зображення рівня фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону

Тобто, більшість регіонів України, володіючи недостатніми фінансовими ресурсами для задоволення потреб соціально-економічного розвитку, значна частина яких є залученими, неефективно їх використовують. Разом з тим, результати аналізу показали, що хоча в окремих регіонах України наявні достатні обсяги фінансових ресурсів для задоволення потреб регіонального розвитку, проте такі ресурси нерезультативно використовуються, що зумовлює залучення зовнішніх фінансових ресурсів та погіршує структуру джерел формування ресурсної бази

соціально-економічного розвитку. Тому завдання підвищення ефективності використання фінансових ресурсів регіонами стає першочерговим при розробці механізмів забезпечення фінансової спроможності їх соціально-економічного розвитку.

Проведена у роботі інтегральна оцінка фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України, показала, що регіонами-аутсайдерами є Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Житомирська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька та Чернівецька області, регіонами-лідерами є м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Полтавська, Київська та Харківська області (рис. 3), що зумовлює необхідність розробки диференційованих підходів до формування механізмів забезпечення фінансової спроможності регіонів країни, спрямованих на підвищення рівня їх соціально-економічного розвитку.

Умовні позначення:

1 АР Крим	8 Запорізька	15 Одеська	22 Хмельницька
2 Вінницька	9 Івано-Франківська	16 Полтавська	23 Черкаська
3 Волинська	10 Київська	17 Рівненська	24 Чернівецька
4 Дніпропетровська	11 Кіровоградська	18 Сумська	25 Чернігівська
5 Донецька	12 Луганська	19 Тернопільська	26 м. Київ
6 Житомирська	13 Львівська	20 Харківська	27 м. Севастополь
7 Закарпатська	14 Миколаївська	21 Херсонська	

Рис. 3. Рівні фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України у 2000 та 2006 роках

Результати діагностики стали передумовою формування стратегічних засад забезпечення соціально-економічного розвитку регіону з позицій фінансової спроможності та визначення дієвих інструментів їх реалізації.

У третьому розділі «Інструменти забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону» визначено стратегічні орієнтири забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України, розроблено інструментарій стимулювання соціально-економічного розвитку регіону, обґрунтовано напрями децентралізації управління соціально-економічним розвитком регіону як елемента удосконалення регіонального менеджменту.

У роботі визначено стратегічні напрями забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів, спрямовані на підвищення рівня їх

фінансової достатності, дієздатності та стійкості розвитку, досягнення яких визначатиме можливості нарощення потенціалу соціально-економічного розвитку регіонів України.

З метою підвищення соціально-економічного розвитку регіону на основі забезпечення його фінансової спроможності, у роботі визначено резерви її нарощення. У роботі обґрунтований поділ резервів нарощення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону на резерви-ресурси (характеризуються невикористаними фінансовими ресурсами регіону) та резерви-можливості (залежать від рівня результативності фінансового забезпечення регіонального розвитку, а тому є можливостями регіону більш раціонально розподіляти і ефективно використовувати свої фінансові ресурси, що сприятиме їх нарощуванню); явні (сильні сторони фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону – запас фінансової достатності, дієздатності та стійкості розвитку регіону) та приховані (резерви, які не використовуються у даний час, але їх залучення суттєво поліпшило б фінансову спроможність соціально-економічного розвитку регіону).

У роботі розроблено стратегічні орієнтири забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України на основі визначеного типу їх фінансової достатності, дієздатності та стійкості розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Стратегічні орієнтири забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України

Рівень			Тип фінансової спроможності	Регіони України	Стратегічні орієнтири
I_x	I_y	I_z			
+	+	+	абсолютна	Запорізька область	нарощення фінансової спроможності
-	+	+	помірна	Донецька, Полтавська, Луганська, Вінницька, Миколаївська, Сумська, Чернігівська області	активізація інвестиційної діяльності
+	-	+	поточна	—	економія та інтенсивне використання фінансових ресурсів
+	+	-	потенційна	Дніпропетровська область	нарощування власних фінансових ресурсів (забезпечення самодостатності)
+	-	-	нестійка	м. Київ, Одеська, Харківська області	активізація модернізаційно-інноваційної діяльності
-	+	-	обмежена	Київська, Рівненська, Кіровоградська, Житомирська, Черкаська області	результативність використання фінансових ресурсів
-	-	+	критична	АРК і м. Севастополь	реструктуризація економіки регіону
-	-	-	фінансова неспроможність	Львівська, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Тернопільська області	бюджетна підтримка, пошук потенційних джерел фінансових ресурсів, їх результативне використання

* I_x - інтегральний індекс фінансової достатності; I_y - інтегральний індекс фінансової дієздатності; I_z - інтегральний індекс фінансової стійкості; “-” – фінансові недостатність, недієздатність, нестійкість; “+” – фінансові достатність, дієздатність, стійкість.

У дисертації під час формування стратегічних орієнтирів забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону використано підхід, який першочергово враховує необхідність реалізації явних і прихованих резервів-ресурсів та резервів-можливостей нарощування фінансової спроможності окремого регіону.

Результати проведеної у роботі діагностики показали, що значними резервами нарощування фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону є кошти, які спрямовуються від окремого регіону до державного бюджету у тій частині, що у вигляді трансфертів повертаються на територію регіону. Тому межі централізації бюджетних коштів є вагомим інструментом забезпечення його фінансової стійкості. Більше того, істотним резервом нарощення фінансової спроможності регіонів України є виведення їх економіки з тіні, яка зумовлена високими ставками оподаткування. Виходячи з цього, важливого значення набуває оптимізація процесу оподаткування, що стимулюватиме нарощування фінансової достатності регіону.

На цій основі у роботі розроблено методологічні підходи до оптимізації ставки податку з доходів фізичних осіб, як інструмента стимулювання соціально-економічного розвитку регіону. Проведений кореляційно-регресійний аналіз засвідчив високий рівень взаємозв'язку обсягів податку з доходів фізичних осіб із податковими надходженнями до місцевих бюджетів. При збільшенні обсягів надходжень податку з доходів фізичних осіб на 1%, сумарні податкові надходження до місцевого бюджету зростають на 0,72% при незмінних значеннях інших податкових надходжень, що дозволяє визначити податок з доходів фізичних осіб як основний бюджетоутворюючий податок місцевих бюджетів.

У процесі оптимізаційних розрахунків виявлено, що з ростом податкової ставки зростають і доходи бюджету й, водночас, зменшуються доходи населення і, навпаки, з її зменшенням – відповідно, зростають доходи населення та зменшуються надходження до бюджету. Ріст ставки податку з доходів фізичних осіб до певного рівня стимулює до легалізації власних доходів, перевищивши який, населення приховуватиме їх, що спричинить ріст тіньової економіки та, водночас, зумовить зменшення рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку через скорочення надходжень до бюджету. Для узгодження регіональних і особистісних інтересів у роботі проведено оптимізацію ставки податку з доходів фізичних осіб з використанням теорії Лафера, що дозволить зменшити рівень ухилення від сплати податків і забезпечити оптимальне співвідношення між доходами бюджету та населення.

У роботі для обґрунтування оптимальної ставки податку з доходів фізичних осіб встановлено взаємозв'язок між обсягом виробництва ВРП і заробітною платою, що дозволяє визначити ставку, за якої населення регіону зацікавлене сплачувати податок з доходів фізичних осіб до бюджету та спроможне забезпечувати власні потреби за рахунок коштів, які залишаються у їх розпорядженні.

Механізм забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів України базується на визнанні необхідності формування такого обсягу власних фінансових ресурсів регіону, який би забезпечував

самофінансування місцевих бюджетів й одночасно обумовлював стабільний регіональний розвиток у майбутньому. З цих позицій, у роботі розроблено концептуальні підходи до децентралізації управління соціально-економічним розвитком регіону, як елемента удосконалення регіонального менеджменту, що зумовлено невідповідністю між правами і повноваженнями органів регіональної влади та закріпленими джерелами їх фінансування. Залежність місцевих бюджетів від центру, державна політика пасивної допомоги регіонам, не стимулює їх до підвищення самозабезпечення соціально-економічного розвитку. Для вирішення цієї проблеми, у роботі розроблено модель розподілу обсягу бюджетних коштів між загальнодержавним та регіональним рівнями залежно від результативності їх використання. У роботі обґрунтована доцільність концентрації на регіональному рівні (при умові більш результативного їх використання у певному регіоні порівняно з загальнодержавним рівнем) обсягу податкових надходжень, зібраних на території регіону, у тій частині, що у вигляді трансфертів повертається на територію регіону, що дозволить уникнути зустрічного руху бюджетних коштів, посилити контроль за їх цільовим використанням та удосконалити регіональний менеджмент. Розроблений у роботі підхід до децентралізації управління соціально-економічним розвитком на основі формування моделі раціонального розподілу бюджетних коштів між державним та місцевими бюджетами, дозволяє не лише підвищити рівень соціально-економічного розвитку регіонів України шляхом забезпечення фінансової стійкості, а й сформуванню зацікавленість регіонів у результативному використанні фінансових ресурсів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведене теоретичне узагальнення та подано нове бачення вирішення наукової задачі – підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіону на основі розробки механізмів забезпечення його фінансової спроможності, дієвості яких визначатиме збалансованість фінансових можливостей та потреб регіону, результативність використання фінансових ресурсів та стабільність фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. У результаті дослідження зроблено такі висновки:

1. Доведено, що забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів у значній мірі залежить від рівня його фінансової спроможності. Обґрунтовано, що фінансову спроможність, як умову забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, слід розглядати з трьох позицій – як збалансованість фінансових можливостей і потреб регіонального розвитку, як результативність використання регіональних фінансових ресурсів і як стабільність фінансового забезпечення регіонального розвитку, що дозволило виділити змістові характеристики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону – фінансову достатність регіону, фінансову дієздатність регіону та фінансову стійкість регіону.

2. Доведено, що для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону наявні фінансові ресурси необхідно розглядати у сукупності з фінансовими резервами, котрі виявляються за певних умов їх використання. Це дозволило

обґрунтувати сутність і складові фінансового потенціалу регіонального розвитку та здійснити класифікацію видів фінансової спроможності регіону залежно від суб'єктів фінансово-економічних відносин в регіоні, які формують фінансовий потенціал, виділивши: бюджетну спроможність регіону, фінансову спроможність суб'єктів господарювання регіону, фінансову спроможність населення регіону, фінансову спроможність фінансово-кредитних установ регіону, інвестиційну спроможність регіону, фінансову спроможність позабюджетних цільових фондів регіону.

3. Визначено зміст і значення механізму забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, що характеризується сукупністю взаємовідносин з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів регіону та включає форми, методи, важелі та інструменти впливу на діяльність суб'єктів фінансово-економічних відносин регіону, спрямованих на досягнення його фінансової достатності, дієздатності та стійкості соціально-економічного розвитку.

4. Розроблено методологічний підхід до діагностики фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону на основі застосування авторської методики, яка, на відміну від існуючих, дозволяє оцінювати фінансову спроможність за її змістовими характеристиками на рівні усіх суб'єктів фінансово-економічних відносин регіону, встановити зони фінансової неспроможності і спроможності розвитку регіону, визначити сильні і слабкі сторони регіонального розвитку, виявити явні та приховані резерви нарощення фінансової достатності, дієздатності та стійкості соціально-економічного розвитку регіону.

5. У результаті проведеної діагностики виявлено, що однією з негативних ознак соціально-економічного розвитку регіонів України є значна диференціація їх фінансового потенціалу. Згідно узагальнених результатів оцінки фінансової достатності розвитку регіонів, лише м. Київ характеризується високим її рівнем, Дніпропетровська, Одеська, Харківська, Запорізька області – низьким, а решта регіонів України – незадоволеністю першочергових потреб їх соціально-економічного розвитку, що зумовило необхідність застосування диференційованого підходу до розробки механізмів забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіонів.

6. Встановлено, що однією із проблем соціально-економічного розвитку регіонів України є нерезультативне використання їх фінансових ресурсів, подолання чого вимагає стимулювання регіонів до підвищення такої ефективності на основі розробки механізмів забезпечення фінансової дієздатності. Лише у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Черкаській, Чернігівській областях виявлено запас фінансової спроможності соціально-економічного розвитку, зумовлений високим рівнем фінансової дієздатності.

7. Виявлено значні диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів України, зумовлені диференціацією рівнів самофінансування та самозабезпечення, отриманих відповідно до розроблених у роботі індикаторів фінансової стійкості. На основі проведеної оцінки фінансової стійкості соціально-економічного розвитку

регіонів України за 2000-2006 роки в АРК, Вінницькій, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Чернігівській областях та м. Севастополь наявні запаси фінансової стійкості, що є їх сильними сторонами соціально-економічного розвитку.

8. Встановлено, що підвищення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку одних регіонів України при одночасному зменшенні інших є помітним фактором регіональної соціально-економічної диференціації і депресивності просторового розвитку країни. У роботі визначено, що фінансово спроможними у забезпеченні соціально-економічного розвитку є лише чотири регіони України – м. Київ, Запорізька, Дніпропетровська, Донецька області, а решта регіонів характеризуються фінансовою неспроможністю, що зумовлює необхідність формування стратегічних орієнтирів її забезпечення.

9. Встановлено, що більшість регіонів України, володіючи недостатніми фінансовими ресурсами для задоволення потреб соціально-економічного розвитку, значна частина яких є залученими, неефективно їх використовують. Тому для регіонів України неефективне використання фінансових ресурсів стає основною проблемою забезпечення соціально-економічного розвитку.

10. На основі проведеної типології регіонів України згідно отриманих результатів діагностики їх фінансової спроможності соціально-економічного розвитку, у роботі обґрунтовано стратегічні орієнтири забезпечення фінансової спроможності розвитку регіонів країни, які орієнтуються на реалізацію внутрішніх явних та прихованих резервів-ресурсів і резервів-можливостей забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

11. У роботі розроблено інструментарій стимулювання соціально-економічного розвитку регіону на основі оптимізації оподаткування доходів громадян, що дозволить підвищити рівень життя населення та наростити бюджетний потенціал соціально-економічного розвитку регіону.

12. Розроблено концептуальні підходи до удосконалення регіонального менеджменту, що базуються на підвищенні рівнів фінансової дієздатності та стійкості соціально-економічного розвитку регіону шляхом оптимізації розподілу фінансових ресурсів між державним та місцевим бюджетами залежно від результативності їх використання на різних рівнях влади, що створить стимули до результативного використання бюджетних коштів та забезпечить підвищення рівня самофінансування задоволення регіонами потреб соціально-економічного розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ **Монографії**

1. Камінська І. М. Управління фінансовими ресурсами регіону / Герасимчук З. В., Вахович І. М., Камінська І. М. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 198 с. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано теоретико-методологічні засади управління фінансовими ресурсами регіону, проведено аналіз казначейської системи обслуговування бюджету на регіональному рівні.*

2. Камінська І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону / Герасимчук З. В., Вахович І. М., Камінська І. М. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 220 с. *Особистий внесок*

здобувача: досліджено підходи до формування фінансової політики сталого розвитку регіону, розроблено методуку аналізу фінансового забезпечення соціального, економічного та екологічного розвитку регіону.

Статті у наукових фахових виданнях

3. Камінська І. М. Фінансовий потенціал як фактор регіонального розвитку / І. М. Вахович, І. М. Камінська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – 2004. – Вип. 12 – С. 25–31. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано підходи до теоретичного обґрунтування фінансового потенціалу як фактору регіонального розвитку.*

4. Камінська І. М. Фінансова спроможність регіону / І. М. Камінська // Фінансова система України : зб. наук. праць Острозької академії. – 2006. – Вип. 8. – Ч. 3. – С. 69–77.

5. Камінська І. М. Механізм забезпечення фінансової спроможності регіону / І. М. Камінська // Економіка і регіон : наук. вісник Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка. – Полтава, 2006. – № 2 (9). – С. 59–62.

6. Камінська І. М. Економічна сутність та джерела фінансового забезпечення регіонального розвитку / І. М. Камінська // Регіональна економіка : зб. наук. праць ЛДТУ. – Луцьк, 2006. – № 3 (9). – Ч. 1. – С. 132–147.

7. Камінська І. М. Концептуальні засади дослідження фінансової спроможності регіону / І. М. Камінська // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. збірник / за ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2007. – Вип. III. – Т.2. – С. 396–402.

8. Камінська І. М. Фінансове забезпечення та фінансова спроможність регіону: співвідношення економічних понять / І. М. Вахович, І. М. Камінська // Економічні науки : зб. наук. праць Буковинського університету. – Чернівці : Книги - ХХІІІ. – 2007. – С. 307–319. *Особистий внесок здобувача: проведено теоретичне узагальнення спільних та відмінних ознак фінансової спроможності та фінансового забезпечення регіону.*

9. Камінська І. М. Змістовні характеристики фінансової спроможності регіону / І. М. Камінська // Економічні науки : зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. – Черкаси, 2007. – Випуск 18. – Частина II. – С. 182–188.

10. Камінська І. М. Фінансова спроможність регіону як передумова забезпечення його конкурентоспроможності / І. М. Вахович, І. М. Камінська // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка / за заг. ред. проф. Єханурова Ю. І., Шегди А. В. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – Випуск 13. – С. 211–216. *Особистий внесок здобувача: виділено концептуальні підходи до розгляду фінансової спроможності регіону як передумови та результату його конкурентоспроможності.*

11. Камінська І. М. Фінансова достатність регіону як критерій його фінансової спроможності / І. М. Камінська // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка : Економічні науки. – Харків : ХНТУСГ, 2007. – Випуск 50. – С. 126–130.

12. Камінська І. М. Теоретичні основи діагностики фінансової спроможності

регіону / І. М. Камінська // Облік і фінанси: зб. наук. праць ЛДТУ. – 2007. – № 4 (16). Ч.1. – С. 142–152.

13. Камінська І. М. Діагностика фінансової достатності регіонів України / І. М. Камінська // Регіональна економіка: зб. наук. праць ЛДТУ. – 2007. – № 4 (13). – Ч.1. – С. 127–140.

14. Камінська І. М. Методичні підходи до визначення фінансової спроможності регіону / І. М. Камінська // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : науковий збірник / За ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2008. – Вип. IV. – Т.2. – С. 26–32.

15. Камінська І. М. Інтегральна оцінка фінансової спроможності регіонів України / І. М. Камінська // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал. – 2008. – № 5 (83). – С. 92–101.

16. Камінська І. М. Механізм реалізації концептуальних положень фінансової спроможності регіону / І. М. Камінська // Економічні науки : вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2008. – № 2. – Том 1. – С.27–30.

Тези доповідей та матеріали науково-практичних конференцій

17. Камінська І. М. Фінансова спроможність відтворювального процесу / І. М. Камінська // Молодь України в соціально-економічних процесах ХХІ століття : IV регіон. студентська наук. конф., 16 березня 2006 р. : тези допов. – Луцьк, 2006. – С. 19–20.

18. Iryna Kaminska. Financial Providing of Ecological Development of Region / Iryna Kaminska // Економіка для екології : XII міжнарод. студентська конф., 3-7 травня 2006 р. : тези допов. – Суми, 2006. – С. 61–62.

19. Камінська І. М. Оцінка фінансового потенціалу регіону / І. М. Камінська // Научное обеспечение процессов реформирования экономических отношений в условиях глобализации : междунар. науч.-практ. конф., 20-22 апреля 2007 г. : тезисы докл. – Т.1. – Симферополь, 2007. – С. 149–151.

20. Камінська І. М. Проблеми забезпечення та диференціації фінансової достатності регіонів України / І. М. Камінська // Управління регіональним розвитком в умовах глобалізації: теорія і практика : міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 жовтня 2007 р. : тези допов. / Упор. М.В. Орехівський. – Дрогобич, 2007. – С. 54–56.

21. Камінська І. М. Економічна сутність та передумови формування фінансової дієздатності регіону / І. М. Камінська // Фінанси України : XII міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 квітня 2008 р. : тези допов. – Том 3. – Дніпропетровськ, 2008. – С. 52–54.

22. Камінська І. М. Комплексна оцінка фінансової дієздатності регіонів України та модель її формування / І. М. Камінська // Статистична оцінка соціально-економічного розвитку : всеукр. наук.-практ. конф., 29 травня 2008 р. : тези допов. – Хмельницький, 2008. – С. 130–134.

АНОТАЦІЯ

Камінська І.М. Механізми забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. –

Луцький національний технічний університет, Луцьк, 2009.

У дисертаційній роботі проведено теоретичне узагальнення та подано нове бачення вирішення наукової задачі підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіону на основі забезпечення його фінансової спроможності шляхом розробки відповідних дієвих механізмів, спрямованих на стимулювання регіонів до нарощування та ефективного використання їх фінансового потенціалу.

Теоретико-методологічний рівень дослідження дав змогу виділити основні підходи та сформулювати логічні схеми розкриття сутності основних категорій та понять, розробити концептуальні засади фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, обґрунтувати сутність та значення механізму забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, розробити методологічний інструментарій діагностики фінансової спроможності розвитку регіону; аналітичний рівень дозволив провести діагностику фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону за трьома напрямками – діагностика фінансової достатності розвитку регіону, діагностика фінансової дієздатності розвитку регіону, діагностика фінансової стійкості розвитку регіону; проектний рівень забезпечив визначення стратегічних орієнтирів забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону, розробку інструментарію стимулювання соціально-економічного розвитку регіону та концептуальних підходів до децентралізації управління соціально-економічним розвитком.

Ключові слова: фінансова спроможність соціально-економічного розвитку регіону, фінансова достатність розвитку регіону, фінансова дієздатність розвитку регіону, фінансова стійкість розвитку регіону, фінансовий потенціал регіонального розвитку, механізм забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону.

АННОТАЦИЯ

Каминская И.Н. Механизмы обеспечения финансовой состоятельности социально-экономического развития региона. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – Развитие производительных сил и региональная экономика. – Луцкий национальный технический университет, Луцк, 2009.

В диссертационной работе проведено теоретическое обобщение и подано новое видение решения научной задачи – повышение уровня социально-экономического развития региона на основании разработки механизмов обеспечения его финансовой состоятельности, действенность которых определит сбалансированность финансовых возможностей и нужд региона, результативность использования финансовых ресурсов и стабильность финансового обеспечения социально-экономического развития региона.

В работе разработаны методологические подходы к формированию и реализации механизмов обеспечения финансовой состоятельности социально-экономического развития региона, что дало возможность комплексно, последовательно решить поставленные в диссертации задания. В частности, теоретико-методологический

уровень исследования позволил выделить основные подходы и сформировать логические схемы раскрытия сущности основных категорий и понятий, разработать концептуальные засады финансовой состоятельности социально-экономического развития региона, обосновать сущность и определить значение механизма обеспечения финансовой состоятельности социально-экономического развития региона, разработать методологический инструментарий диагностики финансовой состоятельности региона; аналитический уровень позволил провести диагностику финансовой состоятельности социально-экономического развития региона за тремя направлениями – диагностика финансовой достаточности развития региона, диагностика финансовой дееспособности развития региона, диагностика финансовой стабильности развития региона; проектный уровень обеспечил определение стратегических направлений обеспечения финансовой состоятельности социально-экономического развития региона, разработку инструментария стимулирования социально-экономического развития региона и концептуальных положений к децентрализации управления социально-экономическим развитием.

На основе теоретического анализа концептуальных положений и подходов к финансовой состоятельности социально-экономического развития региона, в работе выделены три её содержательные характеристики: финансовая достаточность региона, финансовая дееспособность региона, финансовая стабильность региона, которые позволяют рассматривать её как способность региона противостоять дестабилизаторам социально-экономического развития на основании обеспечения достаточного количества финансовых ресурсов, их оптимального распределения и эффективного использования в условиях удерживания такой структуры источников финансирования, которая будет обеспечивать стабильность развития в кратко- и долгосрочной перспективе.

В работе разработаны концептуальные подходы к рассматриванию механизма обеспечения финансовой состоятельности социально-экономического развития региона с позиций финансового обеспечения и финансового регулирования.

Разработанная автором методика диагностики финансовой состоятельности социально-экономического развития региона, в отличие от существующих, позволила её оценить за разноаспектными содержательными характеристиками на уровне всех субъектов финансово-экономических отношений региона, учесть отклонения от пороговых значений индикаторов финансовой состоятельности, выделить слабые (финансовая недостаточность, недееспособность, нестабильность) и сильные стороны (запас финансовой достаточности, дееспособности и стабильности) социально-экономического развития региона.

На основании проведенной типологии регионов Украины, в работе обоснованы стратегические ориентиры обеспечения социально-экономического развития регионов с позиций финансовой состоятельности согласно результатов её диагностики, которые ориентируются на реализацию внутренних явных и скрытых резервов-ресурсов и резервов-возможностей наращивания финансовой состоятельности социально-экономического развития региона.

В диссертации разработано инструментарий стимулирования социально-экономического развития региона на основании оптимизации налогообложения доходов граждан, что позволит повысить уровень жизни населения и нарастить

бюджетный потенциал социально-экономического развития региона.

В диссертации разработаны концептуальные подходы к усовершенствованию регионального менеджмента, что базируются на повышении уровня финансовой дееспособности и стабильности социально-экономического развития региона путём оптимизации распределения финансовых ресурсов между государственным и местными бюджетами независимо от результативности их использования на разных уровнях власти, что создаст стимулы к результативному использованию бюджетных средств и обеспечит повышение уровня самофинансирования регионами нужд социально-экономического развития.

Ключевые слова: финансовая состоятельность социально-экономического развития региона, финансовая достаточность развития региона, финансовая дееспособность развития региона, финансовая стабильность развития региона, финансовый потенциал регионального развития, механизм обеспечения финансовой состоятельности социально-экономического развития региона.

SUMMARY

Kaminska I.M. Mechanisms of Providing of Financial Ability of Social-economical Development of Region. – Manuscript.

Dissertation on gaining of scientific degree of candidate of economic sciences after speciality 08.00.05 – Development of productive forces and regional economy. – Lutsk national technical university, Lutsk, 2009.

The theoretical generalization is conducted and the new seeing of decision of scientific task of increase of level of socio-economic development of region is given on the basis of providing of financial possibility by development of region is given in dissertation work by development of the proper effective mechanisms directed on stimulation of regions to the increase and effective use of their financial potential.

The methodological level of research enabled to select basic approaches and to form the logical charts of opening of essence of basic categories and concepts, develop conceptual principles of financial possibility of socio-economic development of region, essence and value of mechanism of providing of financial possibility of socio-economic development of region, develop the methodological tool of diagnostics of financial possibility of socio-economic development of region; an analytical level allowed to conduct diagnostics of financial possibility of socio-economic development of region after three directions is diagnostics of financial sufficientness of development of region, diagnostics of financial capability of development of region, diagnostics of financial firmness of development of region; a project level provided determination of strategic points of providing of financial possibility of socio-economic development of region, development of tool of stimulation of socio-economic development of region and conceptual approaches to decentralization of management by socio-economic development.

Keywords: financial possibility of social-economical development of region, financial sufficientness of development of region, financial capability of development of region, financial firmness of development of region, financial potential of development of region, mechanisms of financial possibility of social-economical development of region.

Підписано до друку «15» січня 2009 року.
Формат 60×90/16. Папір офс. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 примірників. Замовлення № _____

Редакційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75.
Друк – РВВ ЛНТУ